

Finns bristutbildningar?

Region Skånes erfarenheter av regionala utbildnings och arbetsmarknadsprognoser

Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos i Skåne

- Tre gånger har prognosen gjorts över Skånes län
  - 2012 tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och Västra Götalandsregionen
  - 2016 tillkom Östra Mellansveriges län förutom Uppsala län.
  - 2022 gjordes prognoser för samtliga län i Sverige

Erfarenheterna från första prognosen

- Stort intresse
- Många presentationer
- Arbete med mer detaljerade prognoser

Erfarenheten dokumenterad av Christian Lindell i Reglabs antologi *Behövs regioner?*

[Antologi-Behovs.regioner.low_.pdf \(reglab.se\)](https://reglab.se/antologi-behovs-regioner-low_.pdf)

Intresset avtog

- Fortfarande stort intresse för prognosen, men inte lika många dragningar.
- Inför tredje prognosen är det mest yrkesvägledare och utbildningsplanerare som är intresserade.
- Vår analys i tredje prognosen koncentrerades på kompetensens betydelse för ekonomin och om arbetsmarknadens funktion

Kompetensens roll i ekonomin

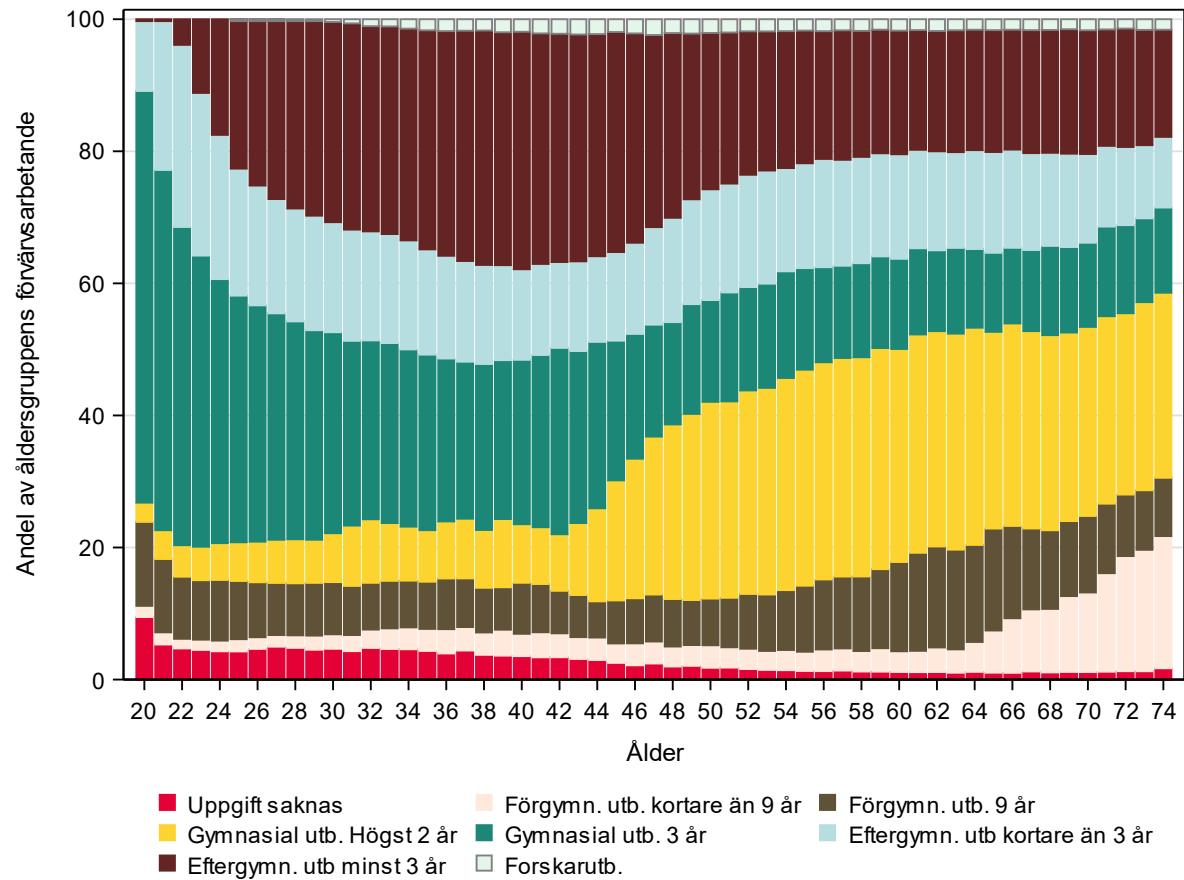
Vad är kompetens

- Kompetens är den kunskap och förmågor som vi kan använda i arbetet.
- Förmågor, på engelska *Skills*, är det begrepp som föredras framför humankapital.
- En differentiering av produktionsfaktorn arbete.

Kompetens i produktionen

- Produktion är att använda kompetens och verktyg, eller som nationalekonomer säger, arbete och kapital.
- Invånarnas förmågor bestämmer produktionsstrukturen.
  - Heckscher-Ohlin
- På lång sikt sker det också en anpassning där invånarna erhåller förmågor som efterfrågas av produktionen
  - Agglomerationsekonomi, klusterekonomi.

Långsamma förändringar

Strukturomvandling och kompetens

- Nya platser har bättre kompetensförutsättningar för länets produktion, varven.
- Minskad efterfrågan för länets produktion, Addo.
- Nya snabbt växande branscher. Växer de upp utan någon förhistoria? Eller nya sätt att använda länets kompetens.
- Långsamma processer som ibland blir snabba och tydliga. Järn- och stål i Sverige.

Arbetsmarknad inte i jämvikt

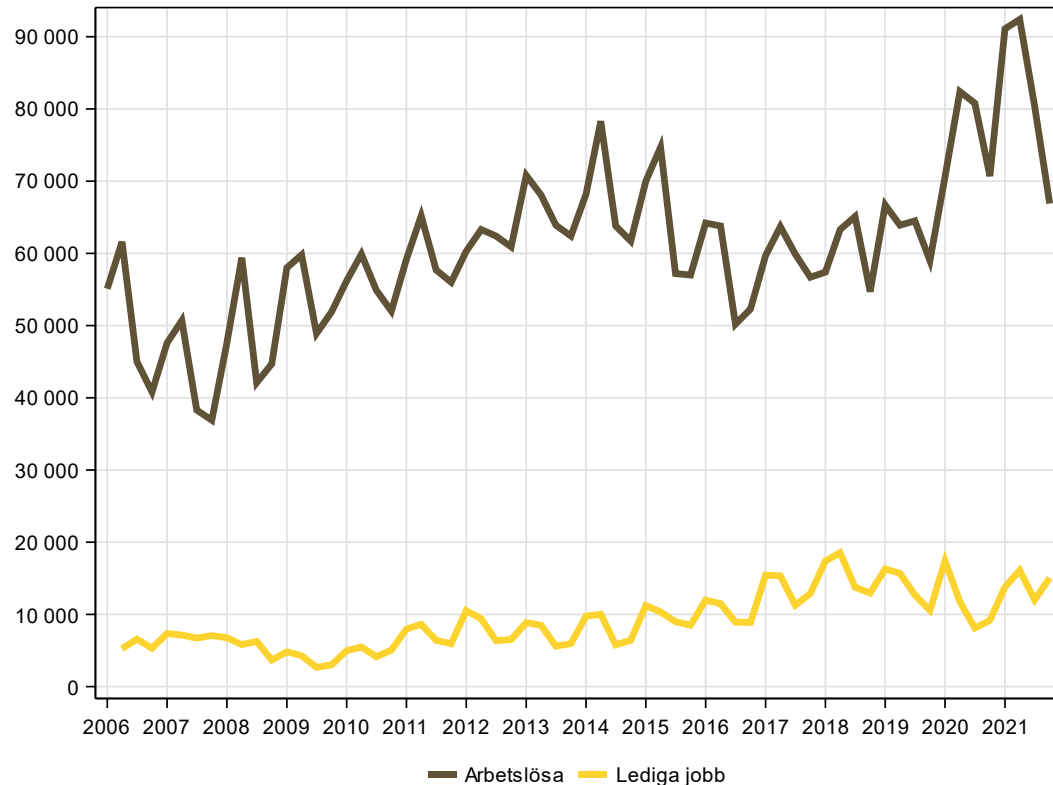
Brist?

Allmän eller specifik

- Allmän bris är högkonjunktur och överhettning, senaste senare delen av 1980-talet. Stor löneglidning och inflation.
- Allmänt överskott är lågkonjunktur eller för lågt resursutnyttjande. Sverige sedan 1990-talet. Liten löneglidning och låg inflation/deflation
- Specifik brist, en bransch har svårt att hitta arbetskraft.
- Specifikt överskott, individer med viss utbildning har svårt att hitta jobb.

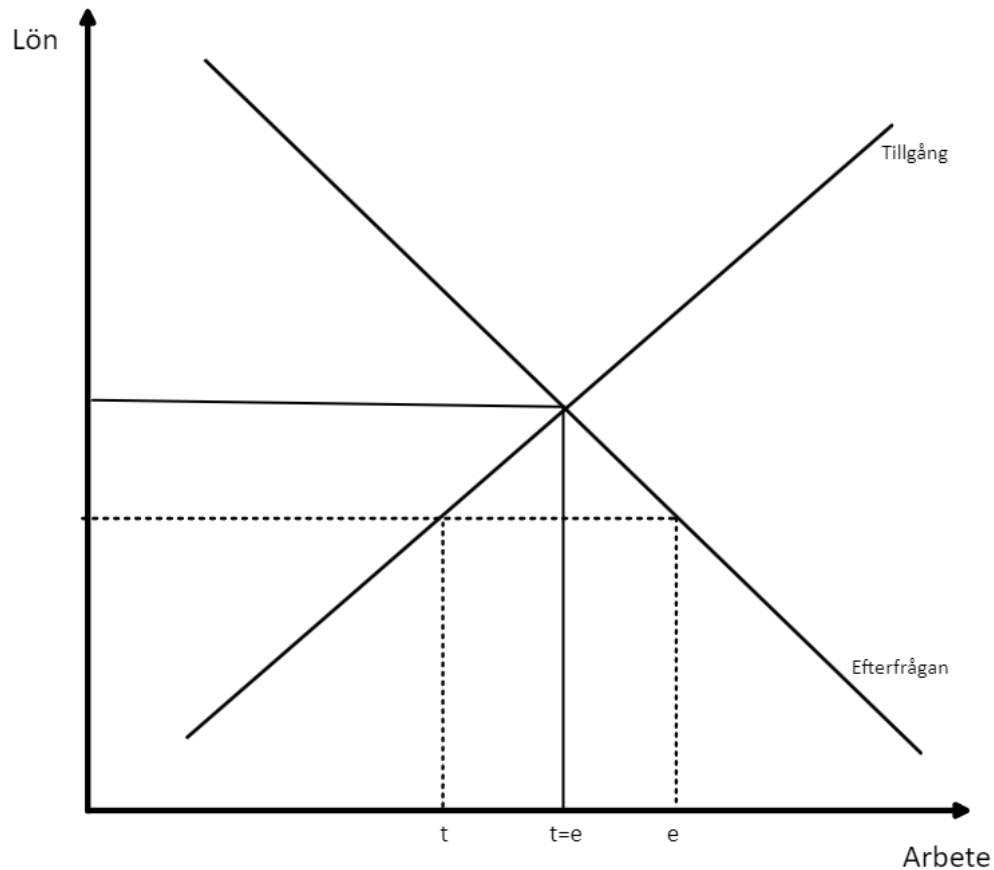
Allmän brist eller överskott

- Viktigt att skilja på makro- och mikroanalys.
- En arbetsgivare efterfrågar kompetens för att få ett arbete utfört.
- Arbetslöshet beror på för låg efterfrågan på alla företags produkter.
- Ekonomin kan fastna i en situation med obalanser på arbetsmarknaden.

Specifik brist – En förenklad bild

Gäller ej för hela arbetsmarknaden

- Lön är inte bara penninginkomst utan även arbetsförhållanden och andra icke pekuniära värden.
- Ökade tillgången kommer från
  - Dåligt matchade
  - Nyutbildade
  - Utanför arbetsmarknaden
  - Inflyttade
  - Deltidsarbetande
- Löneökning innebär ökad produktion
- Effektiviseringar

Förändring av relativlöner i Skåne 2014-2019

Utbildningskod	Utbildning	Löneförändring i procent
83T	Transportutbildning – gymnasial	15,2%
25K	Konstnärlig utbildning – eftergymnasial	13,9%
25M	Medieproduktion – eftergymnasial	13,6%
15HP	Ämneslärarutbildning	13,2%
15F	Grundlärarutbildning, fritidshem	12,2%
53I	Industri teknisk utbildning – gymnasial	12,0%
53B	Byggutbildning – gymnasial	11,7%
15G	Grundlärarutbildning, årskurs F-3 och 4-6	11,4%
15S	Speciallärar- och specialpedagogutbildning	11,0%
75N	Sjuksköterskeutbildning, grundnivå	10,2%
55A	Arkitektutbildning	10,1%
45B	Biologi och miljö – eftergymnasial, minst 3 år	9,9%
83R	Restaurang- och livsmedelsutbildning – gymnasial	9,8%
53R	VVS, energi, drift och underhåll – gymnasial	9,3%
15V	Yrkeslärarutbildning	9,3%
35M	Journalistik och medievetenskap – eftergymnasial	9,2%
53E	EI, data- och kommunikationsteknik, automation – gymnasial	9,1%
75R	Röntgensjuksköterskeutbildning	9,1%
53F	Fordonsutbildning – gymnasial	8,8%
45D	Datautbildning – eftergymnasial	8,6%

- Relativt grundskoleutbildade
- De flesta utbildningar på listan stämmer överens med bilden av ”bristutbildningar”
- En viss justering av relativlöner sker

Brist på vad?

- Termologin är politisk
  - Brist på arbetssökande, eller gott om jobb?
  - Gott om arbetssökande, eller brist på jobb?
- Gap är bättre och pekar på skillnaderna kan både vara för stort utbud på jobb eller arbetssökande.
- Målet bör vara att sluta gapen, oberoende från vilket håll.

Hur kan gap uppkomma, några exempel.

- Strukturomvandling
  - Långsam process.
  - Uppkommer "Tipping Points".
  - Strukturomvandling både ger och tar jobb.
    - Stålindustrin på 1970-talet, telekom på 1990-talet.
- Utbildningars popularitet bestäms av andra faktorer än arbetsmarknadens förutsättningar.
- Branschens arbetsmarknad kan fastna i ett jämviktsläge som inte klarerar.

Mäta gapet på arbetsmarknaden

- Fungerar hyffsat på aggregerad nivå. Vad är arbetslöshet?
- Problem på bransch och utbildningsnivå.
  - En utbildning kan leda till flera yrken.
  - Alla med en utbildning kan inte jobba.
  - Substitution mellan utbildningar, dynamiken i resursallokeringen
- Upplevt gap är inte ett gap.
- Förändring går att mäta, men vad är utgångsläget?

Upplevt gap är inte det samma som ojämnavikt på arbetsmarknaden

- Rekryteringsproblem av andra orsaker
  - Arbetstagare undviker en speciell arbetsgivare p.g.a. dåligt rykte.
  - Arbetsförhållandena är så dåliga att få vill jobba på företaget eller i branschen.
- Det finns ledig arbetskraft, men de är få och svåra att hitta.
- Vid jämnvikt är det svårt att rekrytera eftersom en arbetstagare då måste byta arbetsgivare.
- Arbetsgivare ställer för stora krav på nyanställda, civilingenjör istället för en högskoleingenjör.

Anpassning för att minska gapen

- Prismekanismerna
  - Höjda löner
  - Höjda priser
- Priset går inte att höja
  - Exportpris. Fel län/land?
  - "Jämviktspris" i ojämvikt. Överetablering?
- Svårt att sänka nominella löner.
  - På sikt ändrar sig reala lönerna.
- Ökat intresse för utbildningar som leder till jobb.
  - Om de upplevs som bra jobb.
- Förändring i faktormixen

Finns bristutbildningar?

- Nej,
  - Skillnad på behov och efterfrågan.
- Ja,
  - Det finns inget som säger att marknader klareras.
- Vad bör göras?
  - Arbetsgivarna måste anpassa sig.
  - Arbetstagarna måste anpassa sig.
  - Utbildningssystemet måste gå någorlunda i takt med behoven.
- Går det att låsa upp en arbetsmarknad som fastnat i ett gap?

